

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Hvilken Fremgangsmaade burde
man ved Ungdommens allerførste
Undervisning helst følge, især
naar Lærlingen skal forberedes
til at indtræde i de
lærde Skoler?

Et Indbydelseskrift
til
den offentlige Examen i Odense Skole
for Aaret 1800

ved
S. N. J. Bloch,
Doctor og Convector.

Odense 1800.
Trykt og Forlagt af S. Hempel,
Eier af Eens Skrifts Adresse, omlois og Bogtrykkerie.

Dette lille Skrifs Hovedhensigter: saavel at raade til en bedre Omhu for de Børns Forberedelse, der skulle opofres til Videnskaberne; som og at gavne dem der ikke skulle studere, men dog behøve Cultur. Undersøgelserne og de methodiske Vink ere derfor i begge Henseender brugbare. Resultaterne derimod sigte kun alene til det første Niemed. — I Øvrigt vil det glæde mig, om disse saa Blade ikke skulle blive et ganske unyttigt Bidrag til Elementarundervisningens saa saare nødvendige Forbedring.

Blant Aarsagerne, hvorfor Børn og unge Mennesker i vore lærde Skoler ikke altid gjøre den Fremgang, man kunde ønske, er denne vist ikke ubetydelig, at de mestendeels indføres i Skolerne, uden at være behørigen forberedte. Wel er det umiskendeligt, at Forældre ofte til dette Piemed anvende megen Umage og store Beskostninger; men derfor og desto mere beklægeligt, at deres bedste Villie, af Mangel paa pædagogiske Indsigter, bliver unyttig, og deres ivrigste Bestræbelser, formeddelt en vrang Fremgangsmaade, reent spildte. At en hensigtspassende Forberedelse — som vist nok fordrer alt for megen Afvigelse fra sædvanlig Skoledtan, til at man overalt kunde vente den — vilde være til største Nytte for den studerende Ungdom, behøver intet udførligt Beviis. De lærde Skoler kunne ikke befatte sig med den allerførste intellektuelle

Dannelse, men deres Virken bør begynde fra en vis Grændse; det fastsatte Maaal, de i en fastsat Tid skulle opnaae, og deres Arbeiders eengang bestemte Orden forbyder dem at gaae længere tilbage, for at modtage det Barn, der ey endnu kan naae hen til hiin Grændse. Da nu ikke Barnets Alder, men dets Evner her bliver Betingelsen, saa skulle nærværende Blade bidrage til en almindelig Bestemmelse af det Spørgsmaal: Hvorledes det Barn bør være forberedt, som skal indtræde i de offentlige lærde Skoler? Endskjønt min Hensigt kun hermed er at affstikke Maalet, vil det dog ikke være af Veyen, saavidt Rummet tillader, at tilføie enkelte methodiske Bink og Anviisninger af Hjælpenidlerne. Ved at vogte mig for at foreslaae uudsørlige Idealer haaber jeg baade at undgaae Verbreidelsen af projekterende Nyhedssyge, og tillige at give disse Blade en praktisk Brugbarhed, der maaskee hist og her dog kunne stifte noget Got.

Den Forberedelse, som den haushlige Opdragelse bør give Barnet inden det sættes i Skolen, falder i 3 Dele:

a) Rundt

- a) Kundskabsevnenes behørig Dannelselse;
- b) Visse mekaniske Færdigheders Forhørvælsel;
- c) Noget forberedende Grundlag i Videnskaberne.

Kundskabsevnenes Dannelselse

bliver i vor almindelige Børneopdragelse (thi paa enkelte Uadtagelser bør man ingen Regning gjøre) enten saa aldeles forsømt, eller saa urigtigen drevet, at man ikke noksom kan erindre om Vigtigheden og Nødvendigheden af det i denne Henseende kloge og omhyggelige Fremgangsmaade. Mekanisk indens og udenads Læsning i upassende Bøger, umethodisk anstillede, blot kalligraphiske, Skriveøvelser, maskinmæssig og kun paa Hukommelsen grundet skriftlig Regning, og selv alt dette saare maadeligt; i al Fald lidt ikke forstaaet latinisk Grammatik — heri bestaaer gemeentlig den Kundskab (thi Aandsdannelselse kan det ikke kaldes), hvormed de ere udrustede, som indsættes i Skolernes nederste Klasser. Ikke at tale om hvor lidt man ved saadan en Underviisning, der dog unyttig henødsler og forbittrer Barndommens glædelige Aar, seer paa at danne Aandskræfterne i Almindes

mindelighed, saa er især den Skade, som Læserningens Misbrug forarsager, ubodelig; thi denne ansees overalt for den eneste Landsdannelse: det første vigtige Skridt er derfor, at man lærer at kiende Tegnene, førend Sagerne som betegnes, eller ræd andre Ord, alt for tidlig begynder med at lade Børn læse; det andet, at Børnet, istedenfor selv af sandelige Gienstande at abstrahere sig Forestillinger, lærer udenad Begreber, som allerede ere dannede, ja endog for det meeste oversandselige; altsaa kun husker istedetfor at tænke, og sløves istedetfor at dannes.

Alting kommer derfor her an paa: deels vigtig at bestemme Landsdannelsens Gradgang; deels tilfulde at kiende og behørig at benytte Midlerne hertil.

For at opnaae sin Bestemmelse bør Mennesket tænke og handle; for at kunne handle fornuftmæssigt bør det vide, og hertil behøves Land skraft og sammes Virksomhed, hvilken tilveiebringes, naar Læreren ved Hjelp af passende Gienstande vækker, leder, danner og styrker Siælevnerne efter den Gang, Naturen selv foreskriver. — „Kundskabsev-

nen yttre sig først ved Sandfæligheden*). Sandseredskabernes Uddannelse, Øvelse og Skærpselse, saavel negativ som positiv, henhører under den fysiske Opdragelse, jeg forudsætter den altsaa her **). Igiennem disse Sandseredskaber faaer Barnet en Mængde Forestillinger og Anskuelser, som give Indbildningskraften og Hukommelsen Leilighed til at yttre sig, hvorved Barnet da giemmer Gienstandenes Billeder. Naturen viser os altsaa Bøyn. Først bær Barnet med Sandserne beskue Gienstanden selv eller Billeder paa denne***), bemærke og finde det karakteristiske og væsentlige ved Samme, optælle dets Dele, bemærke disse Sammens

mens

*) Niemeyers Grundsæt. for Opdrag. og Underviisn. overs. af Guldberg, S. 76. — Jeg citerer med Forsæt her bestandig een og samme Bog, fordi man burde formode og haabe, at Enhver som har med Opdragelse og Underviisning at bestille, ville have studeret eet klassisk Værk i det Fag, og lægge samme til Grund for deres Fremgangsmaade; og jeg har valgt Niemejer, fordi vi hidindtil ingen bedre besidde.

***) Saa meget mere, som Anviisninga dertil kan findes hos Niemejer, S. 77 ff. og endnu bedre i Theorie der Unterrichtskunst nach den Grunds. der krit. Philos S 27 ff.

****) For den tidligere Ungdom vilde jeg helst anbefale Billeder af bekendte Gienstande, for at lade dem sammensligne dem med hinanden. For de allerførste Øvelser er derisfor "Erste Nahrung für den keimenden Verstand guter Kinder, entworfen von e. Mutter, Opz. 1799," som bestaaer af lutter illumineerte Kobber i Pommeformat (og koster 1 Rd.), brugbarere end Vertuchs store og endeel andre mindre kostbare Billedbøger.

menhæng, o. s. m. kort søgt: iagttage skarpt, nøiagtigt og fuldstændigt. Herved mærke man den praktiske Cautel: hverken at tage flere Gienstande ad Gangen, heller ikke at ile for snart fra et Objekt over til et nyt. Indbildningskraften og Hukommelsen, som derved faae deres første Dannelse, faaite og beholde saaledes Billedet af Gienstandene. Praktiske Regler for den første Dannelse ligger tildeels i hvad jeg her har sagt og i nogle af de følgende Forslag, deels vil man og finde disse tilligemed nogle gode psykologiske Bemærkninger hos Niemeyer *)). Hukommelsen dannes, naar den ved hyppig Gientagelse vænnes til at holde fast saavel ved forhyrvede Anskuelser, som de deraf siden dannede Begreber, og altid at grunde sig paa Indbildningskraften og Estertanken, uden hvilke Støtter den stedse bliver uvis, vaklende og mechanisk, samt støver de andre Siæls evner **). Nyttens af saadanne anskuende Forstillinger's Indsamling og Beholdning er dobbelt: deels øves Iagttagelseevnen tidlig og meget; og deels indsamler og gemmer Siælen en Forraad af

*) S. 21 ff. især S. 23 og 24.

***) see Niemeyer S. 25 fg. samt min Recension over Samme i de Kiøbenh. lærde Efterretninger No. 20.

af Stof til Begrebers paafølgende Dannelse. — Efterhaanden begynder Sielen nu at bruge de samlede Gjenstande ved at sammenligne og adskille. Har man ihenseende til de anseende Gjenstandes Valg iagttaget en planret Orden, saa kan man allerede tidlig begynde hermed; og det bliver saameget mindre vanskeligt, som Barner i Forsyden har betragtet og anskuet Gjenstandene nøiagtig og fuldstændig. Saaledes kan man f. E. ved Sammenligning og Adskillelse lede Lærlingene til at kiende Rigerne og Arterne i Naturhistorien og at foretage sig al Slags nyttig Klassifikation. Den praktiske Regel bliver her, at gaae fra det Allerindviisduelkeste til det Almindeligere, saa at f. E. Hovedarternes Benævrelse bliver det sidste. Materialier til saadanne sandfæltige Forestillingers Indsamling og til Gjenstandenes Sammenligning og Adskillelse giver Naturens eller Kunstens Rige, det daglige Liv, Betragtningen af vort eget Legeme og næsten' alt hvad der møder os. — Ved denne Fremgangsmaade faae Børnene saaledes en ligesaa behagelig som nyttig Haandsdannelse; Læstekraften, Dømmekraften, Skarpsindigheden og Vittigheden faae ved

de sandfælige Gjenstande deres første Øvelse; men især opvækkes Jagttageliseevnen og Opmærksomheden til betydeligt Gavn for al paafølgende Cultur. Man vil nok uden Vanskelighed kunne indsee, hvor betydeligt et Fortrin denne Dannelsesmaade har fremfor vor sædvanlige umethodiske og bagvendte, hvis allerførste Skridt henleder Øinene paa de blotte Tegn og Hukommelsen paa oversandsfælige Gjenstande, hvorved der virkes lige tvertimod alle her anførte opnaaelige Fordele, ja endog al indvortes Virksomhed ganske undertrykkes.

Fra Dannelsen af den udvortes Sandfælighed, som er sig Forestillingerne om de udvortes Gjenstande bevidst, gaaer man til den indvortes Sandfæ, som bestaaer i at have behørig Selvbevidsthed om vore Ideer, Følelser, og de Forandringer, der foregaae i vor egen Siæl. Ihenseende til denne Sandfæts Betydelighed og Uddannelse vil jeg kun henwise mine Læsere til de ovenfor anførte Theorier *), og tilslige erindre, at der herved i Begyndelsen ikke kan gøres Alt; men at dette Selvbekendtskab

endogs

*) Memeners Grundf. S. 84 fg. og Theorie der Unterrichts-kunst, S. 37 fg.

endogfaa og fornemmelig efter den Tid, at man er gaaet over til andre Underviisningsgjenstande, bør fortjattes og bringes til Fuldkommenshed.

Handskræfternes Øvelse gaaer nu efterhaanden meer og meer ind i det Oversandselige; Forstanden, Dømmekraften og Fornuften blive virksomme. Af de Anskuelser, man paa ovenmeldte Maade har forhvervet sig, abstraheres Begreber, ved disses Sammensætning fremkommer der Domme, udledes der Slutninger og dannes igien nye Begreber, og endelig almindelige Grundsætninger. Praktiske Regler ere herved: a) ikke at ile med disse Forstands- og Tænkeøvelser, førend der ved sandelig Beskuelse baade er indsamlet et behørigt Forraad af Stof, og de lavere Handskræfter noksom ere uddannede; b) at man ikke paabyrder Barnets Sukommelse Begreber, der allerede ere dannede, men leder dette til selv at udfinde, abstrahere og danne sig disse; ikke tænker det for, men lader det tænke selv; thi Selvvirksomhed er Hovedsagen; c) at man lader Barnet selv prøve sine Domme og ved at sammensholde dem med Gienstandene, selv berigtige dem,

dem, thi giennem Bildfarelser lære de bedst selv at finde det Rette *).

Resultatet af disse Undersøgelser bliver da for vort Niemed dette: Stolernes første og vigtigste Ønske maa være, at kunne modtage Lærlinge, som besidde vakte og kultiverede Sixleevner: d. e. opvakt Opmærksomhed og og Jagttagelseevne, øvet Inderbildningskraft og Hukommelse, Bevidsthed om det Lærte tilliges med nogenlunde dannet indvortes Sands; samt ere øvede i at sammenligne, adskille, domme, abstrahere — Kort sagt, vante til Selvtænken og Selvvirken. Thi hvor der tilberligen er serget for Landskraftens Uddannelse, vil der heller aldrig savnes Lærelyst; hvilken derimod ved en ilde valgt Underviisning allermeest undertrykkes.

Fær-

*) God Anledning til disse første Landsbøkker giver Dols i hans skønne "Katechetische Ueitung zu den ersten Denkhungen der Jugend, 2te. 1799. — Reget bruges bare om Opvækkelsen af Opmærksomhed og Esterranke eller Forskandsbøvelserne findes hos Niemeyer S. 325. ff. Et fortreffeligt Hjælpemiddel er de Spørgsmaal til Værn som 1792 bleve udgivne af det ascetiske Selskab i Zürich og paa Dansk ere overfattede af Wäldike; ligeledes mangfoldige Andre, som tildeels findes anførte af Niemeyer S. 338 f9.

Færdigheders Tilveiebringelse.

Saa meget er der at gjøre, ja saa meget bør der gøres, inden man tænker paa det, der gemeentlig er det første, vi foretage os, som derfor ogsaa gaaer aalerlangsomst og allerstettest, nemlig Underviisningen i at læse. Imod Skadeligheden af denne Underviisnings tidlige Begyndelse kan der ikke advares nok; jeg vil derfor her korteligen anføre mine Grunde: a) er det en alt for uinteressant Beskæftigelse for Børn, at stirre paa Tegninge, førend de have fattet Tingene. b) Kan der ved Læsningen ikke samles den Forraad af Forestillinger og Begreber, som ved de nysnævnte Øvelser. c) Sløver den tidlige Læsning ganske og aldeles Siælkræfterne: thi, da Bogen bliver den eneste Kilde for alt menneskeligt Videnskab, saa behøves der intet videre, end et Par aabne Øine til der mekanisk at hente Ideerne, som da, imedens Indbildnings- og Tænkraften ligge i Duale, endeligen ved idelig og væmmelig Gientagelse, indpines i Hukommelsen. d) Om end Børnet af Bøger kan lære at vide (og selv ikke engang dette, førend

førend dets Forstand kommer til nogen Modenshed), saa lærer det dog ikke (i det mindste kun saare langsomt og ufuldstændigt) deraf at tænke, og allermindst at blive nogen Selv-tænkter, hvorpaa man ikke kan arbejde nok.

e) Man burde hellere oppebie den Tid, da den indseete og følte Nødvendighed gjorde Børnene selv begiærlige efter Underviisning i at læse; til hvilken Begiærligheds Opvækkelse man ved de ovennævnte Haandsøvelser fornemmeligen kunde virke.

f) Hertil kommer at Børn undertiden ikke engang kunne tale rigtigt, naar de allerede begynde at læse, og altsaa paa det fortrædelige Læsearbejde spille saa mange Aar; hvorimod g) Børnet paa 7 a 8 Aar, som i Forveien er veldannet, altsaa og useilbarlig besiddes Læselyst, i langt kortere Tid vilde gjøre langt bedre Fremgang, og uden mindste Skade for dets øvrige Dannelse.

h) Dersom Bogen nu desuden, som sædvanlig er Tilfældet, indbefatter oversandsfællge Materier, da er det Orde dobbelt, thi da seer Piet de blotte Tegn og Munden udtaler de tomme Lyd, men af hvad der læses, forstaaes slet intet.

Endelig i) hvis vi ville følge Gangen i Menneskets Cultur, saa

saar viser den ældste Historie os jo, at Mennesket allerede førend Skrivekunsten blev indført, havde mange Forestillinger, Begreber og Kundskaber, som de ikke har kunnet hente andensedsfra, end ved at beskue Gjenstandene selv.

De Færdigheder, som Kulturens Tilstand og det selskabelige Liv gjøre fornødne, ere Læsning og Skrivning. Men ogsaa i disses Forhøvelse bør vi følge Naturens Orden, hvorfor jeg og her tilføjer Tegningen, der ellers maaskee, hvad dens umiddelbare Indflydelse angaaer, nok kunde ansees for unødvendig eller i det mindste ikke sammenhængende med den videnskabelige Uddannelse. Alligevel maatte man dog ønske en temmelig tidlig Begyndelse med Underviisning i Tegnekunsten. Thi, ikke at tale om at den for Børn er een af de elskværdigste, smukkeste og nyttigste Sysselsættelser, saa er den deels i Almindelighed et saare godt Dannelsesmiddel for Indbildningskraften og Smagen, deels og i Særdeleshed en Moder til Skønskrivningen. Vi forlange at Børn skulle skrive en smuk Haand, men bryde os kun lidet om ved Tegnekunstens Hielp at lede dem dertil. Endskjønt dog denne allers
bedst

bedst kunde danne deres Smag for det Smukke og Proportionerte i Formerne, give dem Regler om Lys og Skygge og hvad andet Tegnes og Skrivekunsten have tilfælles, eller denne, rettere sagt, laaner af hiin, samt ove Diemaalet og Haanden til mere Lethed og Fasthed i at kunne danne Bogstavtrækkene efter disse Smagens Regler. Det synes derfor ingen Tvivl underkastet, at Værn bør lære nogen Tegning, førend de lære at skrive, saameget mere som baade Forsnuft og Erfaring taler for denne Methode. Thi unægteligen maa det være baade muligere og interessantere for Værn at afbilde virkelige Gjenstande, hvis Form de kunne iagttage og med Lighed udtrykke, end saadanne Figurer, der blot ere vilkaarlig antagne Tegn paa en usynlig Gjenstand, nemlig paa Lydens Modificationer, imellem hvilke og deres betegnede Gjenstande der altsaa staa intet videre Sammenhæng kan findes. Og hvad Erfaringen angaaer, da vil man i Almindelighed finde at de der have lært at tegne, under lige Omstændigheder, skrive en bedre Haand, end de der ey havde nogen Øvelse deri; ligesom det ogsaa stemmer overeens med den naturlige Gang, som Menneskets Færdigheder fra Begyndelsen af tage,

ge, thi Billedskriften viser, at de tegnede længe førend de skrive. Forresten kan man ihenseende til Tegningen iagttage følgende praktiske Regler: at lade Børn ligesaa vel og næsten mere afs copiere virkelige Gjenstande, end Billederne af disse, thi det er især hiint, der fortrinligen danner; at see ligesaa nøie paa Grundlægningsen, som paa Udpyntningen, thi det første over Digt i Proportionens Sagttagelse, og Hæanden til en ordentlig Fasthed; endelig ikke at gaae over til Illustriering, førend der i den simple Tegning er opnaaet en betydelig Styrke, altsaa i en Alder, om hvilken det ligger udenfor nærværende Afhandlings Grændser at tale.

Fra Tegningen er Overgangen til Skrivning den naturligste. Imidlertid kunde man maaskee indvende, at Børnet først bør kiende Lydens Tegns, inden det kan afbilde dem, d. e. først lære at læse, inden det lærer at skrive. Det er rigtig nok den almindelige Methode. Men ogsaa her kunne man vel bedst følge den Orden, der herskede i Videnskabernes Oprindelse; nemlig at baade Læsning og Skrivning ville paa den letteste, hurtigste, bedste og for Børnene interessanteste Maade kunne læres,

naar begge Dele paa eengang drives, ligesom de paa engang bleve til og virkelige ogsaa ere uadskillelige forbundne. Skrivningen kan intet tabe herved og Læsningen vil unægtelig vinde; ikke at tale om den behagelige Afsværling der ogsaa herved kunne gives Barneundervisningen. Naar nemlig Barnet strax afbilder de Charakterer, hvis Betydning det lærer og tillige paa Stedet sammenligner disse skrevne Bogstaver med de i dets Abc trykte, samt endelig følger den Klassifikation af Bogstaver, som findes hos Niemeyer S. 342, § 166: hvor deels Begyndelsen sker fra de Bogstaver, der have de simpleste Grundtræk og siden gradviis til sværere, deels latinske, danske og currente Bogstaver staae lige under hinanden; da opnaaer man det, som ved Bogstavkiendingen og Ufbildningen egentlig bliver Hovedsagen: at Børnene nemlig ved denne, som ved enhver sandelig Gienstand, maa opsoge det Charakteristiske eller Hovedtrækkene, som bedst fremstilles i de latinske Bogstaver, og dernæst ved Sammenligningen iagttage, hvori de danske trykte og de skrevne gothiske Bogstaver afvige fra disse simple og smukke Grundtræk. Saaledes bliver selv det Mechaniske i Læses og

Skrives

Skrive: Øvelsen aandsdannende, Indbildnings-
 kraften er i uophørlig Virksomhed, og Sindet
 trættes ikke ved en saa bestandig eensformig An-
 spørgelse, som i vor sædvanlige Skrive: og
 Læse: Underviisning, hvor een eneste mechanisk
 Gienstand hele Timer drives, og det blot me-
 chanisk, følgerlig fløvende. Fulgte man denne
 Maade, og tillige efter ovenstaaende Forslag
 vilde bie dermed, indtil Børnets Sixelcevner
 vare nogenledes dannede og dets Forstand kommen
 til nogen Modenhed, da vilde man aldeles ikke
 behøve de mange Kunstlerier og Spilleverker,
 hvorpaa de nyere Tider have være saa opfinds-
 somne, for at lære Børn Bogstaver; og disse
 for den, hvis Imagination er øvet til at op-
 tage og gemme Gienstandenes Billeder, være
 saare lette at kende og at huske; endelig ville
 Børnene ved denne Leilighed ogsaa deslettere
 lære at læse Skrift, en Øvelse der i Almin-
 delighed alt for meget forsømmes. — Skriv-
 ningen bør imidlertid begynde fra latinske Bog-
 staver, (først de mindre, siden de større) som
 de, der deels ere de simpliste og smagfuldeste,
 deels og indeholde de reelleste Grundtræk til
 de danske trykte og skrevne Charakterer, og alts

ſaa bedre kunne lægges til Grund for dem, end diſſe for hine. Overalt var det viſt nok onſkeligt, at vi ikke ſkulde have noget dobbelt (eller, naar man regner de ſkrevne Bogſtaver, tredobbelt) Alfabeth, nien at den latiniſke hos os ogſaa maatte være den erieſte gangbare Skrift. I det mindſte bør Ungdommen længe øves i denne alléne, og ikke gaae over til den danſke Skrift, førend den i den latiniſke har opnaaet den muligſte Skienhed, Faſtighed og Færdighed. *) Ved at lade Børnene ſtave maa man fornemmelig vogte ſig for at undertrykke Eſtertanken, hvilket ſaa almindelig ſkeer i de danſke Skoler, hvor Børn kunne baade inden; og udenad oplæſe hele Eider, uden at deres Siæl veed et eneſte Ord af hvad det ſtod. Ikke alléne Mangel paa foregaaende Landsdannelſe og Opmærkſomheds Oprættelſe, men ogſaa det ſædvanlige fordømmelige Ud, eb, ib, ha, be, bi, o. ſ. f. bidrager hertil ſaa uendelig meget **). Saavel Salzmann, ſom Bredsdorff

*) Flere praktiſke Regler om Skienſkrivningen vil man finde hos Niemeyer S. 350 fg.

***) I denne Henſeende vil man være ſikker ved at følge den Gang, ſom foreſkrives og viſes af Niemeyer S. 339 ff. af Salzmann i Konrad Rieſers, og af Hr. Provſt Bredsdorff i hans Par Ord til danſke Skoleholdere om Læſeunderviisningen til ligemed tilhørende Bogstav- og Stave-Tabell, Odense 1759. (4 B.). vilde kun alle danſke Skoleholdere læſe og benytte diſſe Par Ord!

børff vælge derfor til Begyndelse lutter saadane
 ne Genstavellesord som have nogen Bemærkelse,
 den første i sammenhængende smaa Fortællinger,
 den sidste have særskilte Ord, som af en klog Læ-
 rer paa en dannende Maade kunne benyttes *).
 Skriftlig orholbe man sig ikke for længe ved
 de enkelte Bogstaver, Færdighed i at skrive dem
 kan ligesaa vel opnaaes ved at skrive flere af
 dem sammen, som ved den ledende mechaniske
 Øvelse at skrive dem ofte hver for sig. Vedre-
 derfor snart at skrive Genstavellesord, som
 Barnet kiender, altsaa interesserer sig for og ikke
 se saa massinmæssig afbilder. Skrivningens
 fornøftigere Deel, Orthographien bør ogsaa
 øves meget meer, end hidindtil; dette skeer
 bedst ved Læsningen og ved meget, ikke synthe-
 tisk, men analytisk Bogstaveren, d. e. heller ved
 udenad at opløse bekjendte Ord i deres Bog-
 staver, end i Bogen at sammensætte Bogstas-
 verne indtil man kan læse det ubekjendte Ord.
 Thi det sidste kan vel øve i at læse, men ikke
 i at udfinde de Bogstaver, man selv skal bruge
 til at skrive et Ord med.

Resultat

*) Flere praktiske Regler findes hos Niemeyer p. a. St.

Resultatet for vor nærværende Undersøgelse bliver altsaa dette: Tegning er ikke umiddelbar nødvendig for at giøre Fremgang i lærde Skoler, men deels i Almindelighed et godt Dannelsesmiddel, deels i Særdeleshed en god Forøvelse for Kalligrafien. Hvad Læsnings angaaer, da bør det i Skolen indtrædende Barn kunne a) læse førdigen og med nogenlunde rigtig Tone saavel Skrift som Tryk; b) besidde en saa vakt Opmærksomhed, at han tilfælde forstaaer hvad han læser *). Skrive bør han kunne saavel Latin som Dansk, men især det første, a) saa udvortes skønt og reent som muligt; b) orthographisk rigtig efter Dictering **).

Videnskabelige Forkundskaber

blive nødvendige, tildeels for deres egen Skyld som Grundlæg til videre Fremgang i disse og andre Videnskaber, men endnu meget mere, fordi de fortrinligen bidrage til Stæleevnernes almindelige

*) Dette er langt bedre, end om han paa sædvanlig fløvent Maade kan fra Erde til anden opremie sin Abc, Katechismus Lærebog, tilligemed alle Søndages Evangelier og Epistler.

**) hvilket især fremmes ved Underviisningen i Sproget, hvorom nu strax.

lige Udbannelse. For at opnaae denne dobbelte Hensigt er en rigtig Methode den første og usundgaaeligste Fordring, og vil man ikke følge denne, da fordærver man meer, end man gavnar. — Nøie at bestemme hvad Orden og Grad degang denne Underviisning bør iagttage er ikke let, og Lærers Skionsomhed vil meget maatte bestemme den efter ethvert Barns Evner og Tilbøieligheder; desuden kunne her ogsaa med Held drives flere Ting paa eengang. I at opregne disse videnskabelige Forkundskaber vil jeg kun derfor følge den Orden, som i al Fald vil kunne synes at være den naturligeste.

Øvelse i Regnekunst en har den dobbelte Nytte, at den ikke allene skaffer en for det daglige Liv nyttig Færdighed, men endog fortrinligen danner og skærper Forstanden. Det samme gælder endnu i en høiere Grad om Regning i Hovedet, som foruden sin fortrinlige Brugbarhed og Nødvendighed i mangfoldige Livets Tilfælde, er den skarpeste Øvelse for Indbildningskraft og Huskommelse, og derfor langt overgaaer den sædvanlige Regning, der ved altid at forlange Griffel og Tavle gjør disse Siaksevner trygge og magelige, altsaa

isteden:

lige Udbannelse. For at opnaae denne dobbelte Hensigt er en rigtig Methode den første og usundgaaeligste Fordring, og vil man ikke følge denne, da fordærver man meer, end man gavnar. — Nøie at bestemme hvad Orden og Grad degang denne Underviisning bør iagttage er ikke let, og Lærers Skionsomhed vil meget maatte bestemme den efter ethvert Barns Evner og Tilbøieligheder; desuden kunne her ogsaa med Held drives flere Ting paa een gang. I at opregne disse videnskabelige Forkundskaber vil jeg kun derfor følge den Orden, som i al Fald vil kunne synes at være den naturligeste.

Øvelse i Regnekunsten har den dobbelte Nytte, at den ikke allene skaffer en for det daglige Liv nyttig Færdighed, men endog fortrinligen danner og skærper Forstanden. Det samme gælder endnu i en høiere Grad om Regning i Hovedet, som foruden sin fortrinlige Brugbarhed og Nødvendighed i mangfoldige Livets Tilfælde, er den skarpeste Øvelse for Indbildningskraft og Huskommelse, og derfor langt overgaaer den sædvanlige Regning, der ved altid at forlange Griffel og Tavle gjør disse Siaksevner trygge og magelige, altsaa

isteden:

istedenfor at danne, snarere kunne siges at henhøre blant de ovennævnte mechaniske Færdigheder. Vist nok bliver ogsaa nogen saadan Færdighed her nødvendig, og ved Øvelse let at forhverve; men denne bør dog grunde sig paa fornuftig Indsigt af Sagen. Thi, skönt man vel ikke af den tidligere Alder kan forlange mathematiskke Beviser, saa kan man dog vænne dem til at give en Art Demonstration af deres Regnings Rigtighed, og ikke tillade den bare Routine eller Hukommelsen at slumpe til eller gjætte, hvor saa megen Akkuratesse er fornøden. I Førstningen gaaer man saa sandselig til Verks, som muligt, og gior Regningen concret ved bestandig at behandle benævnte Størrelser og blive ved bekiendte Tilfælde. Efterhaanden gaaer man over til de ubenævnte Tal, der som abstrakte Størrelser ellers ikke synderlig interessere Barndommen. Jo mere man i de samme Regningsarter kan variere Opgavernes Biomæssigheder, desto mere vil Estertanken skærpes og dannes ved Nødvendigheden af at abstrahere fra det Concrete, og at bortfiere det Forvirrende, som ikke henhører til Hovedspørgsmaalene. Regningsøvelsen kan begynde meget tidlig,

gen,

istedenfor at danne, snarere kunne siges at henhøre blant de ovennævnte mekaniske Færdigheder. Vist nok bliver ogsaa nogen saadan Færdighed her nødvendig, og ved Øvelse let at forhverve; men denne bør dog grunde sig paa fornuftig Indsigt af Sagen. Thi, skönt man vel ikke af den tidligere Alder kan forlange mathematisk Bevise, saa kan man dog vænne dem til at give en Art Demonstration af deres Regnings Rigtighed, og ikke tillade den bare Routine eller Hukommelsen at slumpe til eller gjætte, hvor saa megen Akkuratesse er fornøden. I Forstningen gaaer man saa sandselig til Verks, som muligt, og gior Regningen concret ved bestandig at behandle benævnte Størrelser og blive ved bekiendte Tilfælde. Efterhaanden gaaer man over til de ubenævnte Tal, der som abstrakte Størrelser ellers ikke synderlig interessere Barndommen. Jo mere man i de samme Regningsarter kan variere Opgavernes Biomæssigheder, desto mere vil Estertanken skærpes og dannes ved Nødvendigheden af at abstrahere fra det Concrete, og at bortfiere det Forvirrende, som ikke henhører til Hovedspørgsmaalene. Regningsøvelsen kan begynde meget tidlig,

gen,

gen, endog førend Skrivningen, og bedst førend man kiender Taltegnene. Thi da lade sig ved Hovedregning de fire Specier i det mindste, naar Opgaverne kun ikke ere for lange og indviklede, ret got lære. Gradation vil en fornuftig Lærer uanmodet iagttage.

Nogen Færdighed og Kundskab i Modersmaalet kan man med Billighed fordr af ethvert cultiveret Menneſke. Hertil vil Familieropdragelsen ved en bilæbig Underviisning kunne lægge en god Grund, og dette bør den ſaa meget mere, ſom ſaadanne Sprogvelſer ere et fortrinligt Middel til Forſtandens Dannelse, eſterdi Evnen til at kunne udtrykke ſig rigtigt forudsætter den Evne at kunne tænke rigtigt. Hermed forlanger jeg ikke nogen ſystematiſk Underviisning i Grammatiken og Syntaxen, hvilken egentlig bliver Skolens Sag; men en ved Opdragernes beſtandige Opmærkſomhed fortsat Øvelse i at tale rigtigt, eller en praktiſk Indſigt i Sproget; ogſaa temmelig Kundſkab i Orthografien (hvorom ovenfor); om man vil, ogſaa lidet Bekendſkab med de vigtigſte og almindeligſte grammatikaſke Kunſtor (helſt paa danſk: ſ. E. ikke Adjektiv, men Tillægsord; ikke

gen, endog førend Skrivningen, og bedst førend man kiender Taltegnene. Thi da lade sig ved Hovedregning de fire Specier i det mindste, naar Opgaverne kun ikke ere for lange og indviklede, ret got lære. Gradation vil en fornuftig Lærer uanmodet iagttage.

Nogen Færdighed og Kundskab i Modersmaalet kan man med Billighed fordr af ethvert cultiveret Menneſke. Hertil vil Familiepdragelsen ved en bilæbig Underviisning kunne lægge en god Grund, og dette bør den ſaa meget mere, ſom ſaadanne Sprogveler ere et fortrinligt Middel til Forſtandens Dannelse, eſterdi Evnen til at kunne udtrykke ſig rigtigt forudsætter den Evne at kunne tænke rigtigt. Hermed forlanger jeg ikke nogen ſystematiſk Underviisning i Grammatiken og Syntaxen, hvilken egentlig bliver Skolens Sag; men en ved Opdragernes beſtandige Opmærkſomhed fortsat Øvelse i at tale rigtigt, eller en praktiſk Indſigt i Sproget; ogſaa temmelig Kundſkab i Orthografien (hvorom ovenfor); om man vil, ogſaa lidet Bekendſkab med de vigtigſte og almindeligſte grammatikaſke Kunſtor (helſt paa danſk: ſ. E. ikke Adjektiv, men Tillægsord;
ikke

ikke Verbum, men Giernings- eller Tidsord):
rigtige Forestillinger om Konjugation m. v. *)
Smaa Øvelser heri kunne ogsaa meget ofte an-
stilles f. E. ved at lade Barnet fortælle, hvad
de selv have seet eller hørt. — Dette er langt
bedre, end de Begyndelsesgrunde i den latinske
Grammatik, hvormed Mange til ingen Nytte
ere forsynede, naar de indtræde i Skolerne.

Hermed kunde man og, saasnart Barnet har
lært noget at skrive, forbinde nogen skrift-
lig Øvelse. Er Barnet vant til mundelis-
gen at udtrykke sig reent og got, da kunne smaa
skriftlige Opgaver f. E. at opskrive fortalte Anek-
doter, Breve (hvor man dog ikke bør lade dem
være forlegne for Stof at skrive om), være saas-
re nyttige og dannende, samt især vænne til
Nøiagtighed. At det virkelig heri kan bringes
meget vidt, har lige Udarbejdelser som i Efters-
lægtskolen vare forfattede af vor afdøde Storms
Disciple for endeel Aar siden viist mig Exemp-
ler nok paa.

Nogen Kundskab i nyere Sprog, navn-
lig det tydske og franske, er og saare nyt-
tig for de Børn, der skulle have nogen Cultur,
og

*) Støget ubeførligere herom taler Niemeyer S. 102 fg.

ikke Verbum, men Giernings- eller Tidsord):
 rigtige Forestillinger om Konjugation m. v. *)
 Smaa Øvelser heri kunne ogsaa meget ofte an-
 stilles f. E. ved at lade BARNET fortælle, hvad
 de selv have seet eller hørt. — Dette er langt
 bedre, end de Begyndelsesgrunde i den latinske
 Grammatik, hvormed Mange til ingen Nytte
 ere forsynede, naar de indtræde i Skolerne.

Hermed kunde man og, saasnart BARNET har
 lært noget at skrive, forbinde nogen skrift-
 lig Øvelse. Er BARNET vant til mundelis-
 gen at udtrykke sig reent og got, da kunne smaa
 skriftlige Opgaver f. E. at opskrive fortalte Anek-
 doter, Breve (hvor man dog ikke bør lade dem
 være forlegne for Stof at skrive om), være saar-
 re nyttige og dannende, samt især vænne til
 Nøiagtighed. At det virkelig heri kan brin-
 ges meget vidt, har lige Udarbejdelser som i Ester-
 slægtskolen vare forfattede af vor afdøde Storms
 Disciple for endeel Aar siden viist mig Exemp-
 ler nok paa.

Nogen Kundskab i nyere Sprog, navn-
 lig det tydske og franske, er og saare nyt-
 tig for de Børn, der skulle have nogen Cultur,
 og

*) Støget ubeførligere herom taler Niemeyer S. 102 fg.

og i Særdeleshed en god Forberedelse for dem, der skulle indtræde i offentlige Skoler. Thi a) er enhver Sprogunderviisning altid saare nyttig for Sjælens Dannelse; b) er Nyrten af nyere Sprogkundskab alt for almindelig erkendt til at man skulle forsømme nogen Leilighed til Sammes Forhvervelse; c) kan en god Udtale og Talefærdighed, som ved et levende Sprog er saa vigtig, allerbedst forhverves i Barnealderen; d) er disse Sprogs Øvelse den bedste Beskæftigelse paa en Alder, da det virkelig endnu er for tidlig at begynde paa de gamle Sprog og den klassiske Litteratur; e) da de levende Sprog bedst kunne læres ved daglig Samtale, saa kan denne (saakaldte) Talemethode netop i Familiekrederne være allermeest anvendelig; f) endelig gives der i vore latinske Skoler endnu kun paa faa Steder Underviisning i nyere Sprog; og hvor den end gives, vil dog et stort Antal Lærlinge, der kun nogle faa Timer om Ugen kunne benytte den givne Underviisning, hindre selv den dueligste Lærer fra at skaffe sine Disciple den Færdighed i Sprogene, som den daglige Tale i Familieomgang.

og i Særdeleshed en god Forberedelse for dem, der skulle indtræde i offentlige Skoler. Thi a) er enhver Sprogunderviisning altid saare nyttig for Sjælens Dannelse; b) er Dygten af nyere Sprogkundskab alt for almindelig erkendt til at man skulle forsømme nogen Leilighed til Sammens Forhvervelse; c) kan en god Udtale og Talefærdighed, som ved et levende Sprog er saavigtig, allerbedst forhverves i Barnealderen; d) er disse Sprogs Øvelse den bedste Beskæftigelse paa en Alder, da det virkelig endnu er for tidlig at begynde paa de gamle Sprog og den klassiske Litteratur; e) da de levende Sprog bedst kunne læres ved daglig Samtale, saa kan denne (saakaldte) Talemethode netop i Familiekrederne være allermeest anvendelig; f) endelig gives der i vore latinske Skoler endnu kun paa faa Steder Underviisning i nyere Sprog; og hvor den end gives, vil dog et stort Antal Lærlinge, der kun nogle faa Timer om Ugen kunne benytte den givne Underviisning, hindre selv den dueligste Lærer fra at skaffe sine Disciple den Færdighed i Sprogene, som den daglige Tale i Familieomgang.

Foruden disse gives der endnu nogle flere Videnskaber, som, fordi de give megen Leilighed til Indsamling af anskuende Kundskab, ere saare nyttige for Børn, saasom: Naturhistorie (ved Hielp af saavel virkelige Genstande, som Kobber); Technologie (ved at besøge Verksteder eller at betragte Modeller og Kobber); Materialier til Geografie og Historie (ved interessante Anekdoter, Merkværdigheder af Reiseskildringer, Landcharters Aftegning, historiske Kobberstykker, Løsning af historiske Ungdoms Skrifter o. s. s. De to første Dele kunne især beayndes meget tidlig. Men for alting vegte man sig ved alle disse videnskabelige Forberedelser for Brugten af systematiske Compendier, som her er ganske hensigtstridig.

Med Religionsunderviisningen troer man endeligen aldrig at kunne begynde tidlig nok, hvorfor den og, da Midlerne ey heller i Almindelighed ere de meest hensigtpassende, bliver ligesaa fedende og modbydelig, som dens Misbrug forstemmer Forstand og Hjerte. Hvor ganske Religionens Væsen herved nedværdiges, og hvor aldeles denne Underviisning handler tvertimod sin Hensigt, har Gedike ret got viist*).

*) Gesammelte Schulschriften 2ter Th. S. 257 ff.

Foruden disse gives der endnu nogle flere Videnskaber, som, fordi de give megen Leilighed til Indsamling af anskuende Kundskab, ere saare nyttige for Børn, saasom: Naturhistorie (ved Hielp af saavel virkelige Genstande, som Kobber); Technologie (ved at besøge Verksteder eller at betragte Modeller og Kobber); Materialier til Geografie og Historie (ved interessante Anekdoter, Merkværdigheder af Reiseskildringer, Landcharters Aftegning, historiske Kobberstykker, Læsning af historiske Ungdoms Skrifter o. s. s. De to første Dele kunne især beayndes meget tidlig. Men for alting vegte man sig ved alle disse videnskabelige Forberedelser for Brugten af systematiske Compendier, som her er ganske hensigtstridig.

Med Religionsunderviisningen troer man endeligen aldrig at kunne begynde tidlig nok, hvorfor den og, da Midlerne ey heller i Almindelighed ere de meest hensigtpassende, bliver ligesaa fedende og modbydelig, som dens Misbrug forstemmer Forstand og Hjerte. Hvor ganske Religionens Væsen herved nedværdiges, og hvor aldeles denne Underviisning handler tvertimod sin Hensigt, har Gedike ret got viist*).

*) Gesammelte Schulschriften 2ter Th. S. 257 ff.

ifkun her tilføie det Raad: at man ikke overiler sig med en Underviisning, der i Alide anbragt taber ligesaa meget af sin lykkeliggjørende Værd, som den tvertimod med største Taknemmelighed og Glæde vil modtages af den, der først besidder Forstand moden nok til at fatte, og Hjerte dannet nok til at føle dens Fortreffelighed. Hermed vil jeg ingenlunde tale deres Sag, der ligegyldig eller skidsløs behandle den allervigtigste Gienstand i Ungdommens Dannelse; men kun opmuntre til en fløgere Fremgangsmaade, som bestaer i en hensigtpassende Førdere-delse til den paafølgende Religion: underviisning. Denne skeer: a) naar man drager behørig Omforg for Verneens saavel intellektuelle, som især moralske Opdragelse *); b) naar man ved Samtaler (som Opdrageren maa forstaae at give ret megen Interesse) efterhaanden opvækker hos Barnet de rigtigste og værdigste Begreber om det høieste Væsen, dets Egenskaber og dets Velgerninger **).

Fort

*) I denne Henseende gior man vel i at studere Niemeners Grundf. S. 72: 146, og især S. 147: 276.

**) Exempler kan man finde i Thiemed erste Abthung f. d. gesund. Menschenverstand, Lvj. 1795 S. 88 ff. og i Sinteris's "Vater Moderich unter seinen Kindern, ein Volksbuch. Wittenb. 1783."

ifkun her tilføie det Raad: at man ikke overiler sig med en Underviisning, der i Alide anbragt taar ligesaa meget af sin lykkeliggjærende Vaard, som den tvertimod med største Taknemmelighed og Glæde vil modtages af den, der først besidder Forstand moden nok til at fatte, og Hjerte dannet nok til at føle dens Fortreffelighed. Hermed vil jeg ingenlunde tale deres Sag, der ligegyldig eller skidsløs behandle den allervigtigste Gienstand i Ungdommens Dannelse; men kun opmuntre til en fløgere Fremgangsmaade, som bestaer i en hensigtpassende Førdere-delse til den paafølgende Religion: underviisning. Denne skeer: a) naar man drager behørig Omforg for Verneens saavel intellektuelle, som især moralske Opdragelse *); b) naar man ved Samtaler (som Opdrageren maa forstaae at give ret megen Interesse) efterhaanden opvækker hos Barnet de rigtigste og værdigste Begreber om det høieste Væsen, dets Egenskaber og dets Velgerninger **).

Fort

*) I denne Henseende gior man vel i at studere Niemeners Grundf. S. 72: 146, og især S. 147: 276.

**) Exempler kan man finde i Thiemed erste Abthung f. d. gesund. Menschenverstand, Lvj. 1795 S. 88 ff. og i Sinteris's "Vater Moderich unter seinen Kindern, ein Volksbuch. Wittenb. 1783."

Vort Resultat heraf er let uddraget: Den i Skolen inddrædende Lærling bør besidde enduel, af Naturhistorien og Technologien samlet, bestående Kundskab, en ved Regnesvælsker stærket Esstertanke, Færdighed i saavel mundtlig som skriftlig at udtrykke sine Tanker med Orden, Tydelighed og Reenhed, nogen Øvelse i at tale, i det mindste eet, nyere Sprog, endelig ogsaa om muligt være behørigen forberedt til den paafølgende sammenhængende Underviisning i Geographie, Historie og Religionslæren.

Endelig vil jeg slutte med det Ønske: at man ikke i Almindelighed vilde arbejde saa meget paa at faae sine Børn indbragte i Skolernes høiere Klasser, som hellere at sørge for, at de først blive behørigen dannede og besidde den fornødne Duellighed til, hvor de end hensættes, at kunne fatte og nytte den Underviisning, der gives. Thi Elementarunderviisningens vigtigste methodiske Regel er: doceer ikke, men forbered!

*

*

*

Ualed.

Anledningen til nærværende Blade giver den offentlige Prøve, som holdes i Odense Kathedralskole de tvende sidste Uger i September Maaned 1800. Videnskaberne Elskeré og Ungdommens Belyndere indbydes herved at bivaane saavel Talen, der i Modersmaalet holdes af Skolens Rector Hr. Mag. L. Heiberg, som Disciplenes paafølgende Examination, Mandagen den 15 Septbr. Kl. 9.

